

สุขภาพะชาวนา: การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชาวนา

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่แปด

ได้พิจารณารายงานเรื่อง สุขภาวะชาวนา: การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชาวนา *

ตระหนัก ว่าสุขภาพะชาวนาเป็นภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิต ปัญญาและสังคม เชื่อมโยงกัน เป็นองค์รวมอย่างสมดุล เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นจึงแบ่งสุขภาพะชาวนาเป็น ๒ ระดับ คือ สุขภาวะภายใน ได้แก่ สุขภาวะทางด้านจิตใจ ปัญญา ความรอบรู้ เป็นต้น และสุขภาพะภายนอก ได้แก่ สุขภาวะทางกาย เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ปัจจัยที่กระทบต่อสุขภาพะชาวนามีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น

ตระหนัก ว่าการสร้างสุขภาพะชาวนาจำเป็นต้องอาศัยการขับเคลื่อนระดับกลุ่มและเครือข่ายทั้งในระดับชุมชน ตำบล จังหวัด ภูมิภาคและชาติ ที่ทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ วางเป้าหมายให้ครอบคลุมทั้ง การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าทางด้านต้นทุนการผลิตและรายได้ และการยกระดับให้ชาวนามีความเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งครอบครัวและชุมชน มีความมั่นคง และมีศักยภาพในการดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเอง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

กังวลและห่วงใย ว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับชาวนานั้นมีจำนวนมาก แต่การบริหารราชการแผ่นดินยังคงแยกส่วนงานตามกระทรวง ทบวง กรม ทำให้นโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินงานยังขาดการบูรณาการ ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดช่องว่างระหว่างความสำเร็จกับปัญหา จึงทำให้เกิดองค์กรภาคเอกชน มูลนิธิสมาคม สถาบันวิชาการ องค์กรอิสระและภาคประชาสังคม (สภาเกษตรกรแห่งชาติ สหพันธ์สมาคมชาวนาไทย) เข้ามาช่วยเสริมหนุนเติมเต็ม แต่เนื่องจากชาวนาเป็นเกษตรกรที่มีจำนวนมากจึงเกิดการจัดตั้งที่หลากหลาย การรวมตัวเพื่อทำงานร่วมกันยังมีน้อย ทำให้ขาดนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนที่มีพลังซึ่งเป็นของชาวนาเอง นอกจากนี้การดำเนินงานของรัฐจะเป็นภาพรวมของเกษตรกรทำให้ขาดนโยบายที่เฉพาะเจาะจงต่อชาวนา

เข้าใจ ว่ากระบวนการสมัชชาสุขภาพเป็นเครื่องมือใหม่ที่น่าจะเป็นประโยชน์ในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะเมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และคณะรัฐมนตรีเข้าใจถึงความทุกข์อันแสนสาหัสของชาวนาที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายประชานิยมที่ประสบปัญหาและเมื่อประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวปี ๒๕๕๗ มีการกำหนดให้มีการปฏิรูป ๑๑ ด้าน ซึ่งมีได้กล่าวถึงเรื่องสุขภาพะชาวนาโดยตรง หากสามารถพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะได้นอกจากจะใช้เป็นกรอบและเชื่อมร้อยนโยบายของภาคส่วนต่าง ๆ แล้ว ยังจะสามารถส่งมอบให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พิจารณายกระดับเป็นนโยบายเพิ่มเติม ส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนสุขภาพะชาวนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

* เอกสารสมัชชาสุขภาพ ๘ / หลัก ๒

ชื่นชม ความพยายามของชาวนา และภาคีองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ ที่ได้เคลื่อนไหวขับเคลื่อนในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้คนไทยได้ตื่นรู้และต้องการปฏิรูปเรื่องสุขภาวะของชาวนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศไทยอย่างเอาจริงเอาจัง

ชื่นชม สภาเกษตรกรแห่งชาติ สหพันธ์สมาคมชาวนาไทย และภาคีเครือข่ายองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชาวนา ที่ได้แสดงเจตนาารมณ์และความตั้งใจจริงที่ต้องการให้องค์กรชาวนาเกิดความเป็นเอกภาพ เป็นพลังในการต่อกรพิทักษ์ผลประโยชน์ของชาวนา สร้างความเป็นธรรมและความเข้มแข็ง เพื่อศักดิ์ศรีและคุณภาพชีวิตชาวนาที่ดีขึ้น และพึ่งตนเองให้มากที่สุด ซึ่งทุกเรื่องที่เสนอจะมีข้อมูลที่ถูกต้อง มีเหตุผล และมีความเป็นไปได้ของการเรียกร้องและข้อเสนอ โดยมองมิติทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม

จึงมีมติดังต่อไปนี้

๑. ขอให้สภาเกษตรกรแห่งชาติ และสหพันธ์สมาคมชาวนาไทย ร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น เครือข่ายชาวนาเกษตรอินทรีย์รายย่อย สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ภาคประชาสังคมในพื้นที่ เป็นต้น ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานราชการ เช่น กรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงยุติธรรม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น รวมทั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เครือข่ายผู้บริโภค องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรภาคธุรกิจ เพื่อดำเนินงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะชาวนา ได้แก่ ส่งเสริมการผลิตที่ปลอดภัยจากสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชและการตัดต่อพันธุกรรม ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน สนับสนุนการใช้หลักการตลาดนำการผลิต เสริมสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวนาให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

๒. ขอให้คณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการข้าว (นบข.) และคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) ทั้งระดับชาติและระดับจังหวัด พิจารณาการปรับปรุงกลไกและโครงสร้างของคณะกรรมการ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่าย หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชาวนา โดยมีผู้แทนสภาเกษตรกรแห่งชาติ ผู้แทนสหพันธ์สมาคมชาวนาไทย และองค์กรของชาวนาอื่น ๆ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ

๓. ขอให้สภาเกษตรกรระดับจังหวัด ร่วมกับสมัชชาสุขภาพจังหวัด และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เช่น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเครือข่ายชาวนารุ่นใหม่ กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยจากธรรมชาติที่เข้าใจวิถีการดำรงชีวิตแบบชาวนา ปราชญ์ชาวบ้าน มหาวิทยาลัยชุมชนชาวนาเกษตรกร เป็นต้น โดยใช้กระบวนการสมัชชาสุขภาพ ในการเรียนรู้เพื่อยกระดับสร้างความร่วมมือ และ

ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาองค์กรชาวนาทุกระดับทุกพื้นที่ให้มีคุณภาพ เช่น การจัดทำแผนชุมชนทุกหมู่บ้านให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ การจัดการฐานทรัพยากรการผลิตข้าวโดยชุมชน (ดิน น้ำ ป่า) ศูนย์ข้าวชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์ข้าว ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมด้านกิจกรรม ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะชาวนาท้องถิ่นและนอกระบบ เป็นต้น

๔. ขอให้สมาชิกสมัชชาสุขภาพแห่งชาติพิจารณาร่างข้อเสนอยุทธศาสตร์ในเอกสารสมัชชาสุขภาพ ๘ / หลัก ๒ / ผนวก ๑ เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่

๕. ขอให้เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติรายงานความก้าวหน้าต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๐